

Europees exotenbeleid telt drie sporen

“Exoten houden zich nu eenmaal niet aan landsgrenzen, daarom moeten de lidstaten van de Europese Unie hun beleid op elkaar afstemmen. De nieuwe EU-exotenregelgeving geldt binnenkort voor 37 soorten.” Wiebe Lammers zet de beleidsveranderingen op een rij.

Tekst Kees de Heer

“Het signaleringssysteem voor exoten speelt een essentiële rol in de nieuwe regelgeving van de Europese Unie. Als we vroegtijdig nieuwe vestigingen van invasieve soorten op het spoor komen, kunnen we deze populaties misschien nog kwijtraken.” Wiebe Lammers is coördinator van het Team Invasieve Exoten van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). Hij vertelt dat het driesporenbeleid van de Nederlandse overheid nu in feite op Europese schaal wordt uitgevoerd: “Om uitvoering te geven aan het Biodiversiteitsverdrag van Rio de Janeiro heeft de Europese Unie een exotenverordening opgesteld, die op 1 januari 2015 formeel van kracht is geworden. Maar pas in december 2015 is er een lijst van 37 soorten opgesteld, waarvoor voortaan een import- en handelsverbod, bezitsverbod, uitzetverbod en bestrijdingsplicht geldt. Deze lijst wordt van kracht zodra hij begin 2016 officieel is gepubliceerd. Dit is trouwens een dynamische lijst; het is de verwachting dat er de komende jaren soorten bijkomen en het is ook mogelijk dat er soorten af gaan.

De unielijst is gebaseerd op solidariteit. Veel soorten zijn niet in heel Europa een probleem. De waterhyacint is in Nederland veel verhandeld, voor vijvers. Bij ons is deze plant niet invasief, omdat hij onze winters niet overleeft. Maar in Zuid-Europa vormt deze plant wel een fors probleem en daarom mag hij binnenkort in de hele Europese Unie niet meer worden verhandeld. Bij de totstandkoming van de EU-verordening is erover gesproken om de EU op te delen in bioregio's, in gebieden met hetzelfde klimaat, en dan verschillende lijsten te maken. Maar dat werd vanuit

regelgevingsoogpunt als te ingewikkeld beoordeeld.”

Monitoring

Op de eerste EU-exotenlijst prijken de huiskraai, rosse stekelstaart, grijze eekhoorn, muntjak, Chinese wolhandkrab, Amerikaanse brulkikker, Amerikaanse rivierkreeft, Japanse duizendknoop, Perzische en Syrische berenklaauw, grote waternavel, waterteunisbloem, parelvederkruid en waterwaaier.

Wiebe Lammers benadrukt dat de nieuwe exotenlijst bijna iedereen aan het werk zet: “Al deze soorten mogen niet meer worden geïmporteerd, niet meer verhandeld, er mag niet meer mee worden gefokt. Ze mogen niet worden uitgezet en alle lidstaten moeten een effectief monitoringsysteem ontwikkelen. Als een soort wordt aangetroffen, moet de populatie worden uitgeroeid. Als uitroeien niet mogelijk is,

dan moet er een concreet beheersplan komen met een op kosten-batenafwegingen gebaseerde aanpak hoe schade en een verdere verspreiding kunnen worden voorkomen.”

De EU-exotenlijst zet niet alleen de rijksoverheid aan het werk, provincies, waterschappen en gemeenten moeten eveneens aan de bak. Alle terreinbeheerders moeten ermee aan de slag en veel particulieren krijgen ermee te maken. Als je waterplanten van de lijst in je bezit hebt, moet je die weggooien met het huisvuil. Niet in de groencontainer, om te voorkomen dat levensvatbare onderdelen zoals zaden en stukjes wortel zich verspreiden. Voor dieren geldt een overgangsregeling. Je mag de dieren houden totdat ze een natuurlijke dood sterven, mits je ervoor zorgt dat ze zich niet meer voortplanten en dat ze niet kunnen ontsnappen. Alle regels gelden ook

Aziatische hoornaar (*Vespa velutina*)

De Aziatische hoornaar is meegekomen met een partij porselein. Dit insect verspreidt zich vanuit Zuid-Frankrijk, zit nu ter hoogte van Parijs, wordt af en toe gesignaleerd in België, over een paar jaar zit hij waarschijnlijk ook in Nederland. Het probleem van de Aziatische hoornaar is dat hij honingbijen en wilde bijen aanvalt, dit wordt straks voor imkers een serieus probleem. Vandaar dat de Aziatische hoornaar is meegenomen in het signaleringssysteem.

Aziatische hoornaar. Foto: BlueGinkgo

Pallas' eekhoorn (*Callosciurus erythraeus*)

De Pallas' eekhoorn is in de handel geweest als huisdier. In Weert zijn acht exemplaren ontsnapt bij een dierenhandelaar en dit is een paar jaar onopgemerkt gebleven. In opdracht van de rijksoverheid en de provincie Limburg heeft de Zoogdiervereniging in 2011 een wegvangactie georganiseerd. Alle dieren zijn gevangen, gesteriliseerd en naar opvangcentra gebracht.

Men dacht dat er vijftig zouden zitten, maar uiteindelijk werden er tweehonderdvijftig gevangen. Waarschijnlijk zijn intussen alle uitheemse eekhoorns inderdaad weggevangen, de Pallas' eekhoorn wordt niet meer waargenomen en de rode eekhoorn is teruggekeerd.

Pallas' eekhoorn. Foto: Tom Hofmeester

Waterwaaier (*Cabomba caroliniana*)

De waterwaaier is een gewilde aquariumplant, die vaak in het oppervlaktewater is gegooit omdat de eigenaars het jammer vonden om dat mooie, groene plantje in de vuilcontainer te gooien. De waterwaaier is in de Loosdrechtse plassen uitgegroeid tot een enorm probleem, omdat de metersbrede waterplanten zelfs de scheepvaart belemmeren. De scheepsschroeven vermalen de planten tot kleine stukjes, die allemaal weer nieuwe planten vormen. De beheerders proberen de verspreiding van de waterwaaier onder controle te krijgen. Verwijderen is niet mogelijk, men probeert een verdere verspreiding te voorkomen.

Waterwaaier met bloemknop. Foto: Albert Dees

voor botanische tuinen en diergaardes, want educatie is geen argument voor uitzonderingen. Alleen voor wetenschappelijk onderzoek en ex-situ bewaring in bijvoorbeeld collecties wordt een uitzondering gemaakt.

Drietrapsaanpak

De NVWA neemt in 2016 het voortouw bij het verder verbeteren van het monitoringsysteem voor uitheemse soorten die op de EU-exotenlijst staan: "De drietrapsaanpak van invasieve exoten bestaat uit drie typen maatregelen in diverse stadia van de bio-invasie. Het eerste spoor is preventie, we moeten proberen de binnenkomst van exoten te voorkomen. Het tweede spoor is vroegtijdige opsporing en eliminatie, we moeten kleine populaties in een vroeg stadium verwijderen. Dat geldt bijvoorbeeld voor de Amerikaanse brulkikker, rosse stekelstaart en Pallas' eekhoorn. Het derde spoor is het beheer van exoten die niet meer te verwijderen zijn uit de natuur, waarbij de insteek is om een verdere verspreiding te voorkomen en/of hun impact te minimaliseren. Zo'n

beheeraanpak is nodig bij wijdverspreide soorten als de grote watrnavel en waterwaaier. Voor de Chinese wolhandkrab en de Amerikaanse rivierkreeften zal commerciële bevissing onderdeel zijn van het beheerplan.

Het signaleringsproject, waarin veel KNNV-ers meewerken, richt zich niet alleen op in Nederland aanwezige exoten, maar ook op soorten die hier nu nog niet zijn, maar waarvan we wel verwachten dat ze hier komen. De grijze eekhoorn bijvoorbeeld houden we scherp in de peiling.

We gaan dit jaar kijken hoe we het signaleringssysteem nog beter kunnen maken, nog dekkender. Dit willen we bijvoorbeeld doen door soorten van de EU-exotenlijst onder te brengen in het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Veel kilometerhokken worden daarin immers structureel geïnventariseerd, maar deze inventarisaties zijn vooral gericht op inheemse soorten. We gaan elk jaar een paar exoten centraal stellen en dan elk hoekje afstruinen." <

Signaleringsproject Exoten

De KNNV werkt samen met de VOFF, de Koninklijke Sportvisserij Nederland en waarneming.nl aan het Signaleringsproject Exoten, dat in opdracht van de Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (NVWA) wordt uitgevoerd.

Exoten zijn organismen die niet op eigen kracht in onze natuur gekomen zijn, maar door menselijk handelen. Waarnemers spelen een belangrijke rol in het signaleren van potentiële invasieve exoten. Goede, actuele waarnemingen zijn belangrijk voor terreinbeheerders, natuurorganisaties, wetenschappers en beleidsmakers. De KNNV roept daarom haar leden op om exoten te melden via telmee.nl en waarneming.nl

De informatieve nieuwsbrief *Kijk op exoten* verschijnt vier keer per jaar. Op www.knnv.nl kunt u zich direct aanmelden voor deze gratis nieuwsbrief en eerdere edities teruglezen.

De complete EU-exotenlijst is binnenkort te vinden op www.nvwa.nl/invasieve-exoten